

A Szociális Szakmai Szövetség állásfoglalása a többcélú kistérségi társulások szociális és gyermekjóléti feladatellátásáról

A kistélepülések problémája összetett jelenség, amely magában foglalja a szolgáltatásokhoz való hozzáférés nehézségeit, s amelynek eredményes kezelése komplex megoldásokat igényel. A lehetséges eszközök egyike a többcélú kistérségi társulások létrehozása, melyek szervezeti kereteket és pénzügyi ösztönzőket nyújtanak közszolgáltatások – köztük a szociális és a gyermekjóléti alapellátások – biztosításához. A társulás – megfelelő feltételek megteremtése esetén – célszerű eszköz, önmagában azonban nem elégséges a probléma kezeléséhez.

A Szociális Szakmai Szövetség fontos feladatának tartja, hogy tárgyilagosan értékelje a többcélú kistérségi társulásokban rejlő előnyöket, illetve hátrányokat, és szakmai javaslatokat tegyen a helyzet jobbítására. Ennek érdekében gyűjtöttük össze jelen állásfoglalásunkban a kistérségi szerveződéssel kapcsolatos problémák hátterében álló tényezőket:

A jelenlegi kistérség-határok, illetve a társulásra vonatkozó szabályok nem minden esetben ésszerűek: ugyanaz az általános szabály az eltérő sajátosságokkal rendelkező tájegységek esetében eltérő eredményekre vezet. Szükségesnek tartjuk a kistérségen belüli társulás szabályainak finomítását, annak érdekében, hogy a szervesen fejlődött – például mikro-térségi szintű – együttműködési formák fennmaradhassanak.

A többcélú kistérségi társulásban történő feladatellátás egyszerre hat kedvezően és kedvezőtlenül a szociális és a gyermekjóléti alapellátásra. Kedvező, hogy így a korábbinál sokkal több kistélepülésen jutnak hozzá az intézmények által nyújtott szolgáltatáshoz. Kedvezőtlen viszont, hogy gyakran csupán a meglévő szolgáltatás földrajzi kiterjesztése történik meg, anélkül, hogy végrehajtanák az új helyzet által igényelt fejlesztéseket (pl.: szakember létszám bővítése). Ez a szolgáltató intézmények terheinek növekedését, a szakszerűség csökkenését eredményezi. Szükségesnek tartjuk, hogy a szociális illetve gyermekjóléti feladatoknak a többcélú kistérségi társuláshoz telepítése együtt járjon a szolgáltatás személyi és tárgyi feltételeinek arányos fejlesztésével.

Az említett kedvezőtlen hatások kialakulásában kiemelkedő szerepet játszanak az ösztönző-rendszerre, illetve a szolgáltatásokra vonatkozó szabályok elégtelenségei. Szükségesnek, egyben sürgősnek tartjuk a helyzet részletes megvizsgálását, majd pedig a megfelelő kormányzati intézkedések meghozatalát. Az intézkedéseknek arra kell irányulniuk, hogy

? - a többcélú kistérségi társulások által nyújtott szolgáltatások után járó központi költségvetési támogatás mértéke a tényleges szükségletek alapján differenciált legyen. (A kistérségek eltérő helyzetének és szükségleteinek megismerése érdekében a differenciált normatíva bevezetését szükségletfelmérésnek, adatgyűjtésnek kell megelőznie.)

? - a kistérségi társulásban részt vevő önkormányzatok – a központi támogatást rendeltetésszerűen felhasználva – ténylegesen is járuljanak hozzá a szociális és a gyermekjóléti alapellátások feladatainak finanszírozásához;

? - az új helyzethez igazodó jogszabályi rendelkezések szabályozzák a többcélú kistérségi társulás keretében szervezett ellátások feltételeit, illetve ellenőrzését.

A kistérségi társulások létrehozásához és eredményes működéséhez nem elegendők a központi kormányzat által eddig alkalmazott megoldások, úgymint a jogszabályi feltételek megteremtése és a pénzügyi ösztönzők rendelkezésre bocsátása. Az önkormányzatok új típusú együttműködéséhez az is szükséges, hogy az érintettek átlássák a társulás előnyeit, és hogy képessé váljanak az új helyzethez igazodó kooperatív magatartásra. Álláspontunk szerint ez olyan szakmai feladat, melyhez szociális munkásokat, valamint más társterületek szakembereit kell igénybe venni. Szükségesnek tartjuk az erre irányuló kormányzati program létrehozását.

E mellett kezdeményezzük, hogy a szociális szakemberek ösztönözzék a települési önkormányzatokat, valamint a többcélú kistérségi társulásokat az állásfoglalásban foglaltak megvalósítására.

Budapest, 2006. december 15.

A Szociális Szakmai Szövetség Elnöksége nevében

Ferge Zsuzsa
elnök

Indoklás:

Magyarországon a települések rendkívül eltérő lakosságszámmal rendelkeznek, és hasonlóképpen eltér a települési önkormányzatok teljesítőképessége is. Az önkormányzatoknak csak egy csoportja (mely jellemzően a nagyobb lélekszámú települések önkormányzatait foglalja magában) képes arra, hogy elfogadható (a jogszabálynak és a szakmai szabályoknak megfelelő) minőségben biztosítsa a szociális illetve a gyermekjóléti alapellátásokat. Az önkormányzatok másik csoportja (amelybe a kisebb lélekszámú települések többsége tartozik) képtelen arra, hogy megfelelő színvonalú szolgáltatást nyújtson. A kistérségek lakóinak a megfelelő színvonalú szolgáltatásoktól való megfosztottsága nem más, mint a társadalmi kirekesztettség egyik formája.

A többcélú kistérségi társulások létrejötte új helyzetet teremtett a szociális és a gyermekjóléti ellátások biztosítása terén. Olyan folyamatok indultak be, melyek jelentősen átalakítják az ellátások kereteit, működésének módját. A Szociális Szakmai Szövetség által végzett helyzetfelmérés azt mutatja, hogy a kistérségi társulások létrejötte ellentmondásosan hat a szociális, illetve a gyermekjóléti ellátásokra. A társulásra vonatkozó jogi normák és a költségvetési ösztönzők együttes hatására megindult a kistérségi társulások létrehozása. A társulás eredményeként sok kistérségen elérhetővé váltak a szociális illetve gyermekjóléti szakintézmények szolgáltatásai, javítva az ilyen településen élők ellátásának minőségét. Az alapjában véve pozitív eredmény mellett problémák is mutatkoznak:

A településeken már kialakultak a helyi társadalom keretei és érdekei, a kistérségi szintű szerveződés viszont még csupán szervezeti forma. Nehézségek mutatkoznak a helyi érdekek egyeztetése, a megfelelő kooperáció kialakítása terén.

A kistérségi társulás szabályai az eltérő jellemzőkkel bíró társulásokon eltérő hatással bírnak. Helyenként a jól működő mikro-régiós együttműködés lehetetlenül el, mert a pénzügyi ösztönzők más szerveződést preferálnak. Másutt olyan méretű társulás alakul ki, melynek érdemleges működését a nagy távolságok, a közlekedési gondok nehezítik.

Az ország kistérségei nagyon eltérő társadalmi szükségletekkel, problémákkal bírnak. A költségvetési támogatás nem veszi figyelembe a hátrányos helyzetű térségek fokozott ellátási szükségleteit.

A szociális alapszolgáltatási és gyermekjóléti alapellátási feladatoknak a kistérségi társulásban történő ellátása a települések egy részén érdemi, más részén csupán formai változást hozott. Nem ritka, hogy a meglévő szolgáltató intézmények kapacitását nem bővítik, hanem csupán kiterjesztik ellátási területét a társulás többi településére is.

A kistérségi társulás létrehozására elsősorban a pénzügyi ösztönzők bírnak rá a települési önkormányzatokat. Ez a motívum gyakran azt eredményezi, hogy a társulásra lépő önkormányzatok megtakarítják a szociális, illetve gyermekjóléti feladatokra fordítható források egy részét.